

Голові разової спеціалізованої вченої ради
(спеціальність 061 Журналістика) у
Сумському державному університеті,
доктору філологічних наук,
професору кафедри журналістики та філології
Жиленко Ірині Рудольфівні

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата наук із соціальних комунікацій, доцента,
доцента кафедри журналістики та філології
Сумського державного університету
Ковальової Тетяни Вікторівни
на дисертаційне дослідження
Харамурзи Дар'ї Вікторівни
«Масмедійний чинник літературної критики України (1995–2015 рр.)»,
подане до захисту на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань
06 Журналістика за спеціальністю 061 Журналістика**

Дисертація Харамурзи Дар'ї Вікторівни «Масмедійний чинник літературної критики України (1995–2015 рр.)», подана до захисту на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 06 Журналістика за спеціальністю 061 Журналістика Сумському державному університеті, репрезентує розвиток і трансформацію літературної критики України досліджуваного періоду у медіапросторі. Ґрунтовний аналіз дослідження дозволив зробити комплексний висновок щодо актуальності роботи, ступеня аргументованості наукових положень, висновків, рекомендацій, достовірності та значущості отриманих результатів, наукової новизни, теоретичної і практичної цінності, надати загальну оцінку дисертації.

Ступінь актуальності теми дослідження.

Від моменту свого зародження літературна критика була тісно пов'язана із комунікаційною системою суспільства, трансформувалась відповідно до запитів аудиторії та розвитку інформаційних технологій. Період із 1995 до 2015 року став переламним для літературної критики України. У цей час вона активно розвивалась на сторінках друкованих літературно-художніх видань та онлайн-видань, змінювались її стиль, характер, пріоритетні функції, авторські підходи

до аналізу художніх текстів і навіть обсяги критичних матеріалів. Постає потреба у глибшому дослідженні особливостей функціонування сучасної літературної критики, специфіку її взаємодії з масмедіа та виокремленні ключових тенденцій останніх десятиліть. Цим зумовлена актуальність дослідження Харамурзи Дар'ї Вікторівни, яке розкриває специфіку масмедійного чинника літературної критики України 1995–2015 рр.

Новизна, достовірність та ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дослідженні.

Наукова новизна дисертаційного дослідження Харамурзи Дар'ї Вікторівни має переконливий характер та зумовлена комплексним підходом до вивчення питання масмедійного чинника літературної критики України обраного історичного періоду. Дисертанткою комплексно проаналізовано та систематизовано науковий доробок українських і закордонних учених стосовно взаємодії літературної критики та масмедіа. У праці вперше усебічно проаналізовано ключові етапи та принципи розвитку літературної критики як окремого суб'єкта масово-інформаційної діяльності, проведено ґрунтовний аналіз масмедійного чинника літературної критики України обраного історичного періоду, структуровано проблематику літературно-критичних матеріалів сучасних періодичних видань, зроблено порівняльний аналіз літературно-критичних матеріалів українських друкованих та інтернет-видань обраного періоду. Ґрунтуючись на отриманих результатах, дисертантка розробила авторську модель функціонування сучасної літературної критики в медіапросторі та модель сучасного літературно-критичного матеріалу. Дослідження особливостей функціонування літературної критики 1995–2015 рр., аналіз процесів трансформації форми й змісту літературно-критичних матеріалів України в умовах переходу на мультимедійні платформи, дозволили виокремити ключові тенденції розвитку літературної критики України досліджуваного періоду. Проаналізувавши науковий доробок вітчизняних і закордонних учених, авторкою удосконалено теоретичний чинник проблеми трансформації та кореляції журналістських жанрів, якими послуговується літературна критика. Подальшого розвитку набули теоретичний складник питання взаємодії ЗМІ з

масовою аудиторією й дослідження процесів функціонування літературної критики в умовах сучасного інформаційного простору України.

Цінність дослідження визначається серйозним опрацюванням теоретико-методологічних засад, що охоплює 244 праці українських і закордонних науковців. Приємно вражає емпірична складова, авторкою відновлено хронологію заснування 123 літературно-художніх друкованих та онлайн-видань України 1995–2015 рр.

Використавши соціально-комунікаційний та міждисциплінарний підходи до проведення дослідження, дисертантка усебічно проаналізувала основні етапи та принципи розвитку літературної критики як окремого суб'єкта масово-інформаційної діяльності, трансформаційні процеси та її адаптацію до викликів сучасного медіапростору. Дослідивши основні підходи до визначення поняття літературної критики, Харамурза Дар'я Вікторівна запропонувала власну дефініцію літературної критики, яку авторка визначає як окремий вид комунікаційної діяльності. На підставі аналізу сучасного доробку українських і закордонних учених, дисертантка виокремила тематичні напрями сучасних медіадосліджень, які розкривають різні аспекти літературної критики та охарактеризувала ключові функції сучасної літературної критики. Цікавим є сформульований перелік характеристик літературної критики як підсистеми соціальних комунікацій.

Цінним у дисертаційному дослідженні вважаємо проведений дисертанткою ґрунтовний аналіз масмедійного чинника літературної критики України 1995-2015 років. Аналіз історичного контексту функціонування літературно-критичної думки досліджуваного періоду дозволив краще визначити сильні й слабкі сторони літературно-художніх часописів та онлайн-видань, які відображали новий тип журнального мислення в Україні. Дисертанткою визначено, що пік заснування нових часописів припадав на 1990-ті роки. Поворотним моментом для розвитку літературної критики у медіапросторі стала поява онлайн-медіа, які зосереджувались на літературі й книговидаванні.

Ґрунтовність наукового підходу дисертантки до дослідження демонструє проведений контент-аналіз літературно-художніх часописів, заснованих у досліджуваній період, які репрезентували різні аспекти літературно-критичної практики. Він дозволив визначити типологічні особливості літературно-критичних видань України 1995–2015 рр.

Не менш цікавим є погляд авторки на те, як розвиток новітніх інформаційних технологій вплинув на класичні товсті літературно-художні часописи. Дисертантка зауважує, що у старому форматі вони почали вичерпувати себе як самодостатнє явище, що спровокувало появу критики нового типу. Названо типи ресурсів, які постають осередком функціонування літературної критики в онлайн-просторі.

На особливу увагу заслуговують розроблені дисертанткою модель функціонування сучасної літературної критики в медіапросторі та модель сучасного літературно-критичного матеріалу. Харамурза Дар'я Вікторівна обґрунтовано доводить, що у наш час на рівні з професійними критиками на аудиторію впливають самі читачі – критики-аматори. Розроблена авторкою модель сучасного літературно-критичного матеріалу, будується на таких характеристиках як аргументація, емоційність, доступність, лаконічність, структурованість. Окремо наголошено на важливості вдалого візуального супроводу та зворотнього зв'язку.

Положення, наведені в дисертаційному дослідженні, підкріплені прикладами, для візуалізації й структуризації отриманих результатів використано графіки, схеми та таблицю. Праця добре структурована, матеріал викладено логічно й послідовно. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, розділених на підрозділи, висновків, списку використаних джерел та додатків, що дозволило всебічно розкрити обрану тему.

Таким чином, обрані теоретико-методологічні підходи дослідження, структура й порядок викладу матеріалу Харамурзи Дар'ї Вікторівни не викликають заперечень, демонструють достовірність та обґрунтованість висловлених наукових положень.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів.

Одержані результати дослідження мають беззаперечне теоретико-практичне значення. Сформульовані в дисертації теоретичні положення можуть бути використані для забезпечення навчального процесу й викладання основ журналістики, мистецької та літературної критики, дослідженню трансформаційних процесів літературної критики в площині соціальних комунікацій. Результати контент-аналізу й розроблені авторкою моделі також можуть бути використані в освітньому процесі як викладачами, так і студентами. Практичне значення одержаних результатів зумовлено тим, що напрацювання дисертантки можуть бути використані редакціями літературно-художніх друкованих та онлайн-медій для створення видань нового типу й розвитку в онлайн-просторі.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях.

Основні положення дисертації викладено в 13 наукових публікаціях, із яких 3 статті у фахових збірниках і журналах (одноосібно), 2 статті в іноземному виданні (у співавторстві з науковим керівником), 2 – у виданні, індексованому в міжнародній наукометричній базі (Scopus) (у співавторстві), 6 опублікованих тез доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Дані публікації відображають різні аспекти й результати проведеного наукового дослідження. Усі публікації підготовлені на високому науковому рівні, демонструють комплексний і ґрунтовний підхід до роботи дисертантки, підтверджують актуальність обраної тематики.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

Аналіз дисертації та наукових публікацій Харамурзи Дар'ї Вікторівни, які репрезентують основні результати дослідження, говорить про відсутність порушень академічної доброчесності. За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації (Протокол перевірки роботи на плагіат системою Unicheck від 25.11.2022 р.). Цитати, наведені в роботі, оформлені коректно й

супроводжуються відповідними посиланнями у списку використаних джерел. Текст є оригінальним та представляє авторські ідеї й напрацювання.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Високо оцінюючи наукове й практичне значення дисертаційної праці, висловимо деякі зауваження та побажання, які більшою мірою мають рекомендаційний характер.

1. Авторка розробила модель, у якій виокремила тип «читач як критик», доцільно було б провести емпіричне дослідження, яке демонструє наскільки поява такого типу критики спрощує чи збагачує смислову складову критичного тексту.
2. Серед провідних функцій літературної критики в сучасному медіапросторі на рівні з фільтраційною, оцінною, комунікативною та інформаційною, дисертантка визначає також маркетингову (с. 64–65). Проте доречно було б приділити увагу тому, як змінилися сьогодні можливості для просування літературної критики і як це вплинуло на комунікацію з реципієнтом.
3. Дисертантка виокремлює особливості літературної критики, представленої в друкованих виданнях і на онлайн-платформах, проте не демонструє результати контент-аналізу читацьких блогів, у яких зараз активно розвивається жанр відгуку. На нашу думку, у зіставленні й порівнянні жанрів рецензії і відгуку, опублікованих у друкованих літературно-художніх виданнях, онлайн-медіа і читацьких блогах у соцмережах, є великий потенціал для подальших досліджень авторки.

Зазначимо, що висловлені зауваження й побажання не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам.

У цілому дисертація Харамурзи Дар'ї Вікторівни «Масмедійний чинник літературної критики України (1995–2015 рр.)» є ґрунтовним актуальним дослідженням, виконаним на високому науковому рівні.

У праці продемонстровано оригінальний і комплексний підхід авторки до розкриття теми, послідовність і продуманість у викладенні висновків. На підставі

зазначеного констатуємо, що дисертаційна робота Харамурзи Дар'ї Вікторівни за актуальністю проблеми, обсягом, методичними підходами, ґрунтовністю аналізу та інтерпретацією отриманих даних, повнотою викладу принципів наукових положень, науково-теоретичним та практичним значенням повністю відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44., а дисертантка, заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 06 Журналістика за спеціальністю 061 Журналістика.

Рецензент:

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,
доцент кафедри журналістики та філології
Сумського державного університету

Тетяна КОВАЛЬОВА

Підпис *Ковальнової Т*
засвідчую
Ковальова Тетяна Вікторівна Відділу кадрів
Григорук А. А.